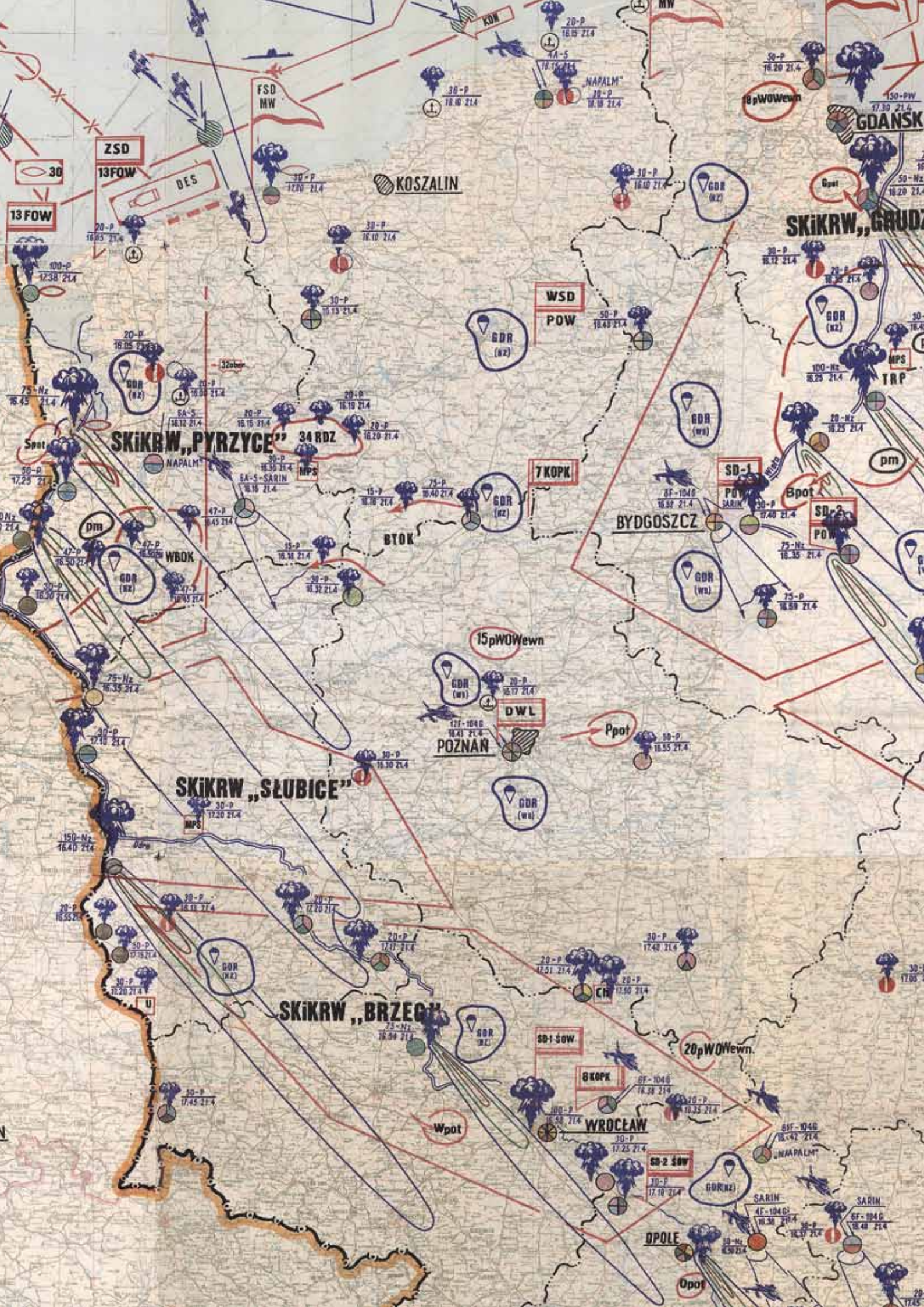

1959

{ 17 WRZEŚNIA }

1959

KOŃC SOWIECKIEJ OKUPACJI W POLSCE

„ARMIA RADZIECKA Z NAMI OD DZIECKA”

■ Otwieramy wystawę
23 sierpnia –
w rocznicę paktu
Ribbentrop–Mołotow (1939).

Podpisanie tego porozumienia było podstawą do rozpoczęcia II wojny światowej. Było także podłożem zmian geopolitycznych na terenach Europy Środkowo-Wschodniej. W pierwszym okresie likwidacji uległo Państwo Polskie, później Litwa, Łotwa, Estonia. W 1940 roku we władanie ZSRR przeszła część Rumunii.

Wybuch wojny między niedawnymi sojusznikami (22 czerwca 1941r.) i jej końcowy efekt dopełnił dzieła jakie rozpoczął Stalin w 1939r. Największym przegranym w II wojnie światowej było Państwo Polskie. Tracąc ponad 6 mln obywateli oraz 48% swojego terytorium, tracąc na wschodzie 175 667 km². W zamian uzyskało na zachodzie i północy obszar o łącznej powierzchni 98 632 km².

Tereny, które uzyskano w 1945r. to obszary w większości obce kulturowo, do tego stacjonowało na nich w chwili zakończenia wojny ponad 600 000 żołnierzy sowieckich.

Pierwszym gospodarzem Ziem Zachodnich i Północnych była Armia Czerwona. Przez pierwsze miesiące zdemontowano większość ważniejszych zakładów przemysłowych z tych terenów. Zajęto gospodarstwa rolne, lasy, tartaki, gorzelnie. Proces przekazywania tego mienia zakończył się w 1956r. oraz w niektórych przypadkach w 1993r.

Wojska radzieckie w Polsce były stałym elementem krajobrazu. Krajobrazu Ziem Zachodnich. Problem to nieznany w centralnej Polsce, dlatego też tak mało zbadany. Problem też omijany przez historyków przed 1989r. – bo tego wymagała linia polityczna ówczesnego Państwa Polskiego – utworzonego wszakże na bagnietach Armii Czerwonej i wojsk NKWD.

Mamy nadzieję, iż wystawa ta oraz konferencja organizowana 12 września 2013r. (Centrum Kultury „Muza” w Lubinie, godz. 10.30) przybliży wiele faktów związanych ze stacjonowaniem w Polsce Północnej Grupy Wojsk. Grupy, która realizowała jedynie i przede wszystkim interesy swojego Imperium – ZSRR. Wojska te w październiku 1956r. wzięły udział w rajdzie na Warszawę (zatrzymały się 50 km przed miastem), w 1968r. w agresji na Czechosłowację. Nie widzę powodu, by nazywać te wojska inaczej jak wojskami okupacyjnymi. Bo czy Polskie interesy reprezentowały?

Warto pamiętać, że Północna Grupa Wojsk Radzieckich, to były jednostki świetnie wyszkolone i świetnie wyposażone technicznie, w tym także w broń atomową. Miały za zadanie wspierać wojska radzieckie stacjonujące w Niemieckiej Republice Demokratycznej w ataku na Państwa Zachodnie. Zadaniem uzupełniającym było wywieranie nacisku na społeczeństwa i władzę zależnego od siebie kraju.

Wojska te nie stacjonowały tu dla zbierania ziemniaków na polach PGR, czy też by polscy oficerowie mogli się podkochać w żonach oficerów radzieckich. Reprezentowały interesy ZSRR, nie uwzględniając interesów Polski, ani nie przestrzegając podpisanych porozumień.

Wystawa będzie otwarta do 28 września 2013r. – też data symboliczna – data podpisania układu o granicach między ZSRR a Niemcami.

dr Marek Zawadka

ośrodek kultury wzgórze zamkowe

RIBBENTROP-MOŁOTOW

Stalin and Ribbentrop seal a fait accompli

1. In dem Maße, wie die ...
 2. ...
 3. ...
 4. ...
 5. ...
 6. ...
 7. ...
 8. ...
 9. ...
 10. ...
 11. ...
 12. ...
 13. ...
 14. ...
 15. ...
 16. ...
 17. ...
 18. ...
 19. ...
 20. ...
 21. ...
 22. ...
 23. ...
 24. ...
 25. ...
 26. ...
 27. ...
 28. ...
 29. ...
 30. ...
 31. ...
 32. ...
 33. ...
 34. ...
 35. ...
 36. ...
 37. ...
 38. ...
 39. ...
 40. ...
 41. ...
 42. ...
 43. ...
 44. ...
 45. ...
 46. ...
 47. ...
 48. ...
 49. ...
 50. ...
 51. ...
 52. ...
 53. ...
 54. ...
 55. ...
 56. ...
 57. ...
 58. ...
 59. ...
 60. ...
 61. ...
 62. ...
 63. ...
 64. ...
 65. ...
 66. ...
 67. ...
 68. ...
 69. ...
 70. ...
 71. ...
 72. ...
 73. ...
 74. ...
 75. ...
 76. ...
 77. ...
 78. ...
 79. ...
 80. ...
 81. ...
 82. ...
 83. ...
 84. ...
 85. ...
 86. ...
 87. ...
 88. ...
 89. ...
 90. ...
 91. ...
 92. ...
 93. ...
 94. ...
 95. ...
 96. ...
 97. ...
 98. ...
 99. ...
 100. ...

Für die
 künftige Veränderung
 Prosenten
 Kollation

10

22 sierpnia

późnym wieczorem samolot z ministrem spraw zagranicznych III Rzeszy Joachimem von Ribbentrop wylądował w Moskwie. Dzień później doszło do podpisania paktu o nieagresji między III Rzeszą Niemiecką a Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich. Już dzień później rząd USA wiedział o zawarciu dodatkowego – tajnego protokołu. Rząd Wielkiej Brytanii przyspieszył negocjacje wojskowe z Polską.

Porozumienie wojskowe podpisano 25 sierpnia 1939r. Spowodowało to wstrzymanie ataku na Polskę przez III Rzeszę. Doszło

do niego 1 września. W ciągu dwóch tygodni obrony wojska polskie cofnęły się poza linię Wisły. Rozpoczęło się przeciwnatarcie pod Bzurą. 17 września – rano wojska sowieckie wkroczyły do Polski. Rząd Polski nie uznał za stosowne wprowadzić stanu wojny z ZSRR. Zdaniem wielu historyków takie nieokreślenie sytuacji społeczeństwa polskiego spowodowało, iż strona sowiecka mogła nie stosować się do żadnych z cywilizowanych ustaleń prawnych dotyczących krajów okupowanych i jeńców wojennych.

Z drugiej zaś strony dzieje okresu powojennego, a także sytuacja przed wojną w ZSRR pokazują, iż poczynania Sowietów w Polsce i wobec Polaków po 17 września 1939r. były standardem kraju ludu pracującego miast i wsi.

TAJNY PROTOKÓŁ DODATKOWY z 23 VIII 1939

Przy okazji podpisania Paktu o Nieagresji pomiędzy Rzeszą Niemiecką i Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich, pełnomocnicy obu stron przedyskutowali, w najściślejszych tajnych rozmowach, sprawę granicy ich obopólnych stref interesów w Europie Wschodniej. Rozmowy te doprowadziły do następujących wniosków:

1. W wypadku nastąpienia terytorialnych lub politycznych zmian na terenach należących do państw bałtyckich (Finlandia, Estonia, Łotwa i Litwa) północna granica Litwy stanowić będzie granicę pomiędzy strefami interesów Niemiec i ZSRR. W związku z tym obie strony uznają interesy Litwy w rejonie Wilna.
2. W razie zmian terytorialnych i politycznych na obszarach należących do państwa polskiego, strefy interesów Niemiec i ZSRR będą rozgraniczone mniej więcej wzdłuż linii rzek Narwi, Wisły i Sanu. Zagadnienie, czy interesy obu stron czynią pożądanym utrzymanie odrębnego państwa polskiego i jakie mają być granice tego państwa, może być ostatecznie rozstrzygnięte dopiero w toku wydarzeń politycznych. W każdym razie oba rządy rozważą tę sprawę w drodze przyjaznego porozumienia.
3. Jeżeli idzie o Europę południowo-wschodnią to strona radziecka podkreśla swoje zainteresowanie Besarabią. Ze strony niemieckiej stwierdza się zupełne desinteressement odnośnie tego terytorium.
4. Protokół niniejszy traktowany będzie przez obie strony jako ściśle tajny.

Za rząd Rzeszy Niemieckiej J.J. Ribbentrop
Za rząd ZSRR W. Mołotow

Moskwa, 23 sierpnia 1939 rok

17 WRZEŚNIA 1939

Akcja Sowietów i protest rządu polskiego Neutralność czy akt agresji? Głus zabiorą Stany Zjednoczone

Artykuł

Przez

Rząd nie opuścił Polski

Komunikat

Stanowisko Anglii

Artykuł

Kategorycznie wystąpił

Przez

Sytuacja wojenna w dniu 17 września

Komunikat wojenny Dowództwa Obrony Warszawy Z DNIA 17 WRZEŚNIA

Na odwołanie zachodnim spojów. Niemcy nie przejawiają żywej działalności. Na odwołanie zachodnim spojów. Niemcy nie przejawiają żywej działalności. Na odwołanie zachodnim spojów. Niemcy nie przejawiają żywej działalności.

Z DNIA 18 WRZEŚNIA

Na Wschodzie w ciągu nocy dojdzie do przelazów nacieral bezwzględnie na Północ. Na Wschodzie w ciągu nocy dojdzie do przelazów nacieral bezwzględnie na Północ. Na Wschodzie w ciągu nocy dojdzie do przelazów nacieral bezwzględnie na Północ.

KURJER WARSZAWSKI

Wydanie

Prezydent R.P. do Narodu polskiego

Naruszenie wschodniej granicy

Przez

Zagranica o postępowaniu Rosji.

Sensacyjne wrażenie we wszystkich krajach.

Oczekiwane zupełne przeobrażenie sił.

Wiek Nowy

Co wkręceniu wojsk sowieckich do Polski. Czy Stany Zjednoczone wypowiedzą wojnę Niemcom? Wkręcenie wojsk sowieckich do Polski. Czy Stany Zjednoczone wypowiedzą wojnę Niemcom? Wkręcenie wojsk sowieckich do Polski. Czy Stany Zjednoczone wypowiedzą wojnę Niemcom?

4.45 rano.

Naczelne Dowództwo otrzymuje telefon z dowództwa Korpusu Ochrony Pogranicza w Horodence: „Od godziny 3.00 w rejonie Podwołoczysk, Dziewicza, Trybuchowiec, Husiatynia i Załucza jakieś nierozpoznane z powodu ciemności oddziały usiłują przekroczyć granicę sowiecką do Polski i w obecnej chwili trwa walka z oddziałami KOP.”

4.55 rano.

W Kołomyi otrzymano telefonogram: „O godzinie 4.20 w rejonie Podwołoczysk rozpoznano, że są to oddziały bolszewickie. Za nimi słychać szum motorów. W rejonie Podwołoczysk, Toczysk i Siekierzyniec oddziały KOP wycofują się.”

Natarcie nastąpiło na całej linii granicznej. Dowódcy polscy podejmowali różne decyzje. Najczęściej mówiły one o tym, by nie podejmować walki i przedzierać się w kierunku krajów neutralnych. Za wojskami sowieckimi wkraczającymi do Polski, wkraczały oddziały NKWD. Wkroczenie żołnierzy Armii Czerwonej to nie działalność wojenna. Tej było niewiele z uwagi na brak oporu Wojska Polskiego. Tam gdzie taki następował, po krótkiej walce, najczęściej przegranej przez żołnierzy polskich, następowało rozstrzeliwanie oficerów.

Siły sowieckie miały dobrą wiedzę o stanie sił polskich. Najczęściej pochodziła ona od ukraińskich informatorów. Umiejętne ich użycie spowodowało walki między ukraińską ludnością cywilną, a polskimi żołnierzami. Dochodziło do sytuacji, iż jeńcy polscy prosili o dodatkową ochronę przed uzbrojonymi bandami ukraińskimi.

Żołnierze sowieccy wkraczając do Polski byli zaskoczeni poziomem cywilizacyjnym. Szybko opanowali nasze ziemie i zaczęli rabować. Legendarne stały się kradzieże zegarków. Żołnierze nosili je po kilka na ręce. Gdy nie było zegarków,

rabowali kompasy. Atrakcyjnym towarem były także harmonie. Dochodziło do sytuacji, iż żołnierz zabrał ze sklepu maszynkę do mielenia mięsa i idąc ulicą kręcił korbą, dziwiąc się przy tym, iż nie wydaje żadnych dźwięków.

Działania wojenne zakończyły się 2 października 1939r. Natomiast 28 września 1939r. dokonano ustaleń granicznych.

KRESY I DEPORTACJE

■ Wszystkie cztery wielkie deportacje w latach 1940–1941

(najstraszniejszą, bo nagłą i niespodziewaną, była pierwsza deportacja w lutym 1940 roku, odbywała się ona w wyjątkowo skrajnych warunkach atmosferycznych przy temperaturach spadających do -40°C) przebiegały według podobnego schematu.

W **każdym** powiecie deportacją zajmował się sztab, który składał się z 3–5 funkcjonariuszy NKWD, a bezpośrednimi wykonawcami były grupy operacyjne. Zazwyczaj enkawdziści mieli sporządzoną listę skierowanych do deportacji, a dane osoby były wskazywane przez miejscową ludność, najczęściej przez Ukraińców i Białorusinów, mającą zatargi z Polakami.

Grupy operacyjne dokonywały rewizji, którą uzasadniano najczęściej poszukiwaniem broni. Deportowanym dawano niewiele czasu na spakowanie (ok. 30 minut). Mieli oni

Fot. z wystawy pt. „Sowieckie Piekło 1939–1956”, 2013

prawo zabrania ze sobą odzieży, żywności, sprzętu i pieniędzy, jednak nie więcej, niż 500 kg na rodzinę. Atmosfera strachu i zaskoczenia, jaka towarzyszyła wysiedlaniu, często nie pozwalała na trzeźwą ocenę sytuacji. Często zdarzało się, że zabrane rzeczy były całkowicie nieprzydatne w syberyjskich warunkach. Inne, jak np. maszyny do szycia, okazały się wprost nieocenione.

Wysiedlonych transportowano do najbliższych stacji kolejowych skąd wyruszali na miejsce zesłania. Zostawiali za sobą cały dobytek życia, którego nie dane im już było odzyskać.

Po rewizji kazano nam się ubierać. Nie można było znaleźć obuwia i odzieży, bo wszystko było przewracane. Żywności z naszego sklepu i ze spiżarni nie wolno było zabrać. Jedynie pozwolono zabrać trochę solonej słoniny.

Janina Pomykała, Wiktoria Kubacka,
Edward Dobrowolski

W dniu tym mój brat Zbyszek miał obchodzić dziesiąte urodziny. Były to takie urodziny. Mianowicie o godzinie piątej rano wtargnęli do naszego domu oprawcy z bronią w ręku, zrewidowali mieszkanie poszukując broni. Gdy nie znaleźli, kazali się rodzicom ubierać, dając 10 minut na spakowanie się. Matka, też zestresowana nie mogła znaleźć moich bucików, więc pojechałem w matczynych szpilkach.

Ryszard Żymańczyk

Fot. z wystawy pt. „Sowieckie Piekło 1939–1956”, 2013

KATYŃ

Polscy jeńcy wojenni wzięci do niewoli

we wrześniu 1939 roku przez Armię Czerwoną zostali wbrew konwencji międzynarodowym przekazani NKWD. Zostali umieszczeni w specjalnie utworzonym systemie obozów NKWD dla jeńców polskich, podlegającym Zarządowi ds. Jeńców Wojennych NKWD.

Po oddzieleniu oficerów od szeregowych i podoficerów, których przekazano stronie niemieckiej, skierowano zatrzymanych do pracy przymusowej w obozach Gułagu lub zwolniono. NKWD aresztowało również funkcjonariuszy Policji Państwowej, KOP i innych formacji mundurowych, a także osadników wojskowych, ziemian, fabrykantów. Generałów, oficerów służby stałej i rezerwy, urzędników państwowych postanowiono odizolować w specjalnych obozach NKWD. Po różnych działaniach mających miejsce do marca 1940 roku, m.in. prze-

mieszczeniach, wyselekcjonowaniu osób gotowych do współpracy po indywidualnych szczegółowych przesłuchaniach wszystkich jeńców, aresztowaniach w obozach, więszość oficerów Wojska Polskiego i policjantów więzionych w ZSRR – ok. 15 tys. – skoncentrowano w trzech obozach specjalnych: obozie w Kozielsku, obozie w Starobielsku i obozie w Ostaszkowie.

W marcu 1940 roku Ławrientij Beria – Ludowy Komisarz Spraw Wewnętrznych ZSRR – skierował do Józefa Stalina tajną notatkę nr 794/B, w której po zdefiniowaniu, że polscy jeńcy wojenni (14 736 osób) oraz więźniowie w więzieniach Zachodniej Białorusi i Ukrainy stanowią zdeklarowanych i nie rokujących nadziei poprawy wrogów władzy sowieckiej, stwierdził, że NKWD ZSRR uważa za uzasadnione:

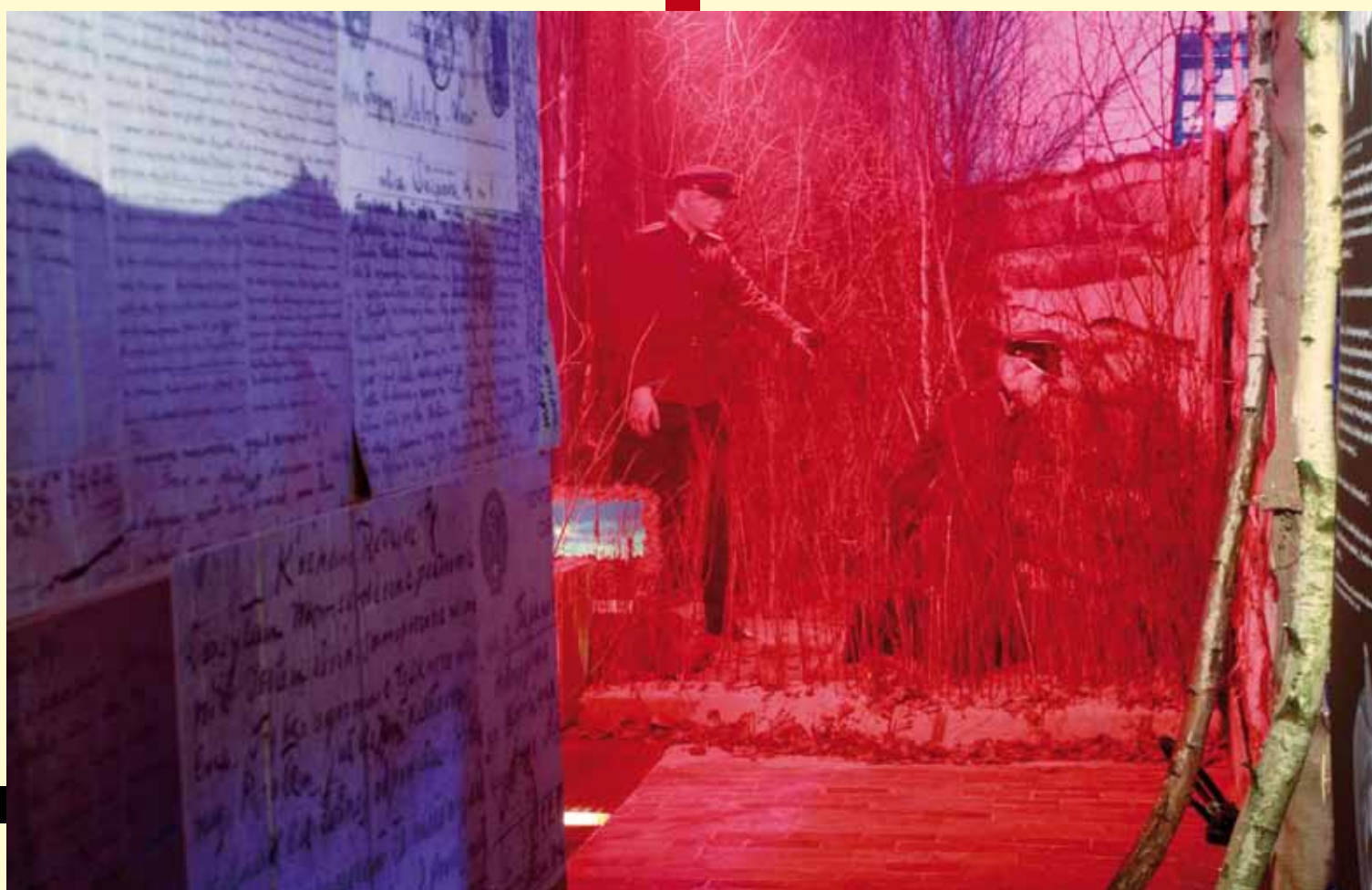

Wniosek Ławrentija Berii, podstawa decyzji katyńskiej

– rozstrzelanie 14,7 tys. jeńców i 11 tys. więźniów, bez wzywania skazanych, bez przedstawiania zarzutów, bez decyzji o zakończeniu śledztwa i aktu oskarżenia, – zlecenie rozpatrzenia spraw i podejmowania decyzji trójce NKWD w składzie: Wsiewołod Mierkułow, Bogdan Kobułow, Leonid Basztrakow.

Notatka posiada cztery zatwierdzające podpisy: Stalina, Woroszyłowa, Mołotowa i Mikojana oraz dopiski sekretarza: Kalinin – za, Kaganowicz – za. Zgodnie z notatką Biuro Polityczne KC WKP(b) w dniu 5 marca 1940 roku wydało tajną decyzję nr P13/144 z zaproponowaną przez Berię treścią.

Fot. z wystawy pt. „Sowieckie Piekło 1939-1956”, 2013

OKUPACJA SOWIECKA 1939–1941

■ **W polityce władz sowieckich wobec Polski w latach 1939–1941 można wyodrębnić trzy zasadnicze okresy:**

- a) **okupacja wojskowa** (wrzesień–listopad 1939r.), kiedy polityka ta była stosunkowo liberalna,
- b) **zaostrzony kurs władz** (grudzień 1939–czerwiec 1940r.),
- c) **okres stopniowego łagodzenia ostrego kursu** (lipiec 1940–czerwiec 1941r.).

W okresie od października–listopada 1939 do lipca 1941r. w głębi ZSRR znalazło się ok. 2 mln obywateli II Rzeczypospolitej. Byli to:

- a) *wzięci do niewoli na jesieni 1939r. oficerowie i żołnierze polscy,*
- b) *osoby aresztowane, skazane wyrokami i nie skazane, ale wywiezione do obozów pracy,*
- c) *osoby deportowane w latach 1940–1941 w trybie administracyjnym,*
- d) *zmobilizowani do Armii Czerwonej „nowi obywatele sowieccy”,*
- e) *osoby skierowane do pracy w głębi ZSRR,*
- f) *osoby aresztowane, częściowo ewakuowane na wschód (znaczna ich część została rozstrzelana przez funkcjonariuszy NKWD),*
- g) *ludność uchodząca przed nacierającymi w czerwcu–lipcu 1941r. wojskami niemieckimi, część dzieci ewakuowanych z kolonii letnich,*
- h) *żołnierze polscy (w tym ponad tysiąc oficerów), którzy we wrześniu 1939r. przeszli granicę Litwy i Łotwy, a latem 1940r. zostali przewiezieni do ZSRR.*

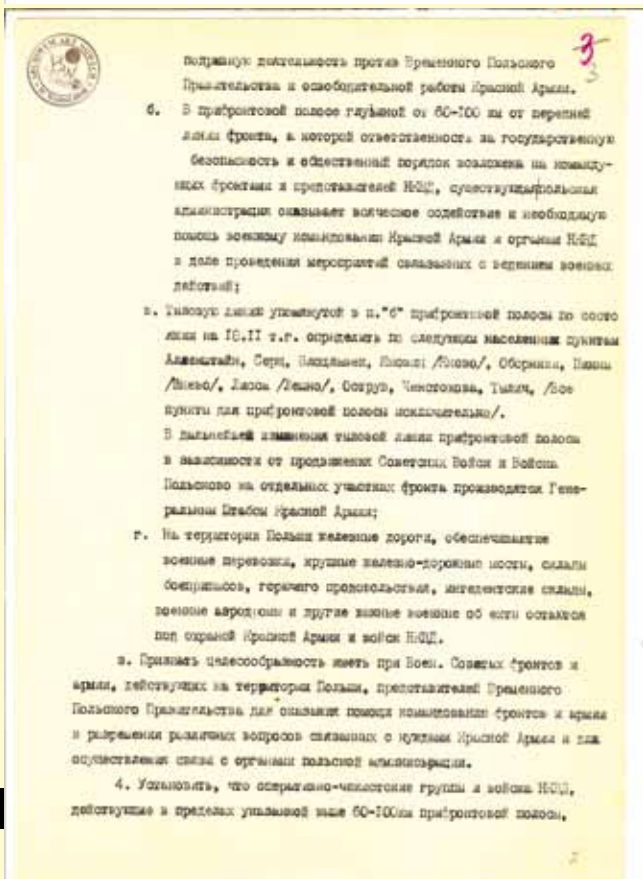
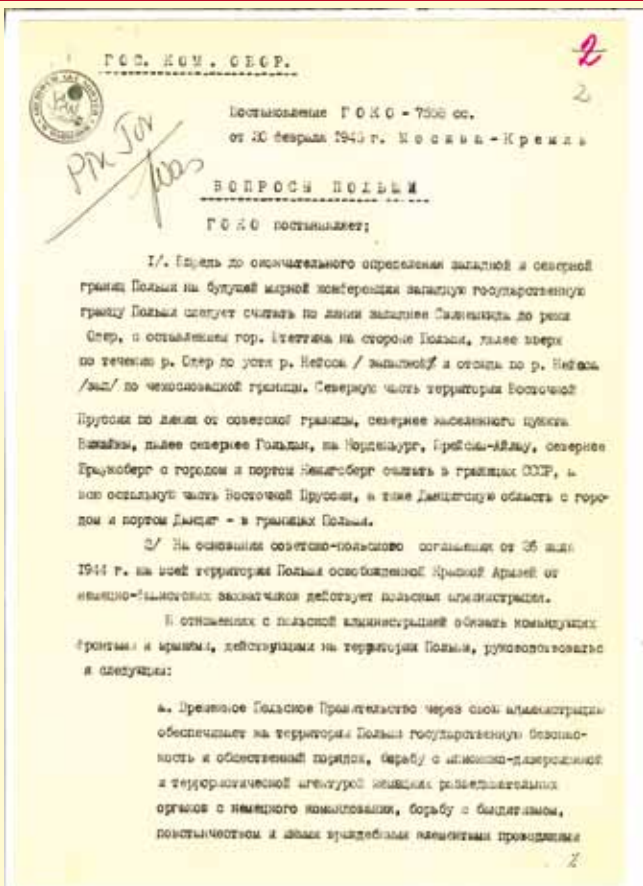
Ludność polska została poddana surowym represjom: w pierwszej kolejności osoby o wysokim statusie społecznym i posądzone o prowadzenie działań przeciw armii sowieckiej (np. w Grodnie wymordowano ok. 300 obrońców miasta). Aby zachować pozory legalności, rząd ZSRR zarządził przeprowadzenie 22 października 1939r. wyborów do lokalnych organów władzy. Kampanii przedwyborczej, która polegała głównie na zastraszaniu obywateli, towarzyszyła hałaśliwa propaganda. W wyniku tychże „wyborów” utworzono ściśle kontrolowane przez komunistów tzw. Zgromadzenia Ludowe, które na pierwszych posiedzeniach we Lwowie i Białymstoku przegłosowały uchwały o włączeniu okupowanych terenów w skład ZSRR.

W ramach unifikacji na przyłączonych obszarach wprowadzono sowiecki podział administracyjny na obwody i rejony, rozpoczęto też inne „rewolucyjne reformy”. Zgromadzenia Ludowe przegłosowały akty o konfiskacie ziem obszarowych, nacjonalizacji banków i wielkiego przemysłu, które umożliwiły parcelację majątków ziemskich. Zmianą, która bardzo dotkliwie uderzyła w polskie społeczeństwo, było zrównanie złotego z rublem, a następnie, 24 grudnia 1939r., wymiana waluty polskiej na sowiecką.

Unifikowano także szkolnictwo, niszcząc planowo polską kulturę. Od stycznia 1940r. w miejsce gimnazjów i liceów wprowadzono tzw. dziesięciolatki z sowieckimi programami nauczania. Język polski zastąpiono językami: białoruskim i ukraińskim, a wkrótce rosyjskim. Od 1 stycznia 1940r. obowiązującym czasem na okupowanych terenach stał się czas moskiewski.

PROBLEMY POLSKI

PROBLEMY POLSKI ew. Pytania o Polskę GOKO postanawia:

1. Odtąd do ostatecznego określenia zachodniej i północnej granicy Polski na przyszłej światowej konferencji za zachodnią granicę państwową Polski należy uważać linię na zachód od Świnoujścia do rzeki Odry, z pozostawieniem miasta Szczecina po stronie polskiej, następnie w górę nurtu Odry do ujścia rzeki Nysy (zachodniej) i stamtąd na rzece Nysa do czeskosłowackiej granicy. Północną część terytorium Wschodnich Prus na linii od radzieckiej granicy, na północ od zamieszkałego punktu Wiżajny, następnie na północ od Goldan, Nordenburga, Preisitz-Ailau, na północ od Braunsberga, z miastem i portem Kenigsberg należy uważać za znajdujące się w granicach ZSRR, a całą pozostałą część Wschodnich Prus, w tym obwód gdański, z miastem i portem Gdańsk – w granicach Polski.

2. Na podstawie radziecko-polskiego porozumienia, od 26 lipca 1944 roku na całym terytorium Polski wyzwolonej przez Armię Czerwoną z rąk faszystowskich niemieckich najeźdźców funkcjonować ma polska administracja. W stosunkach z polską administracją należy zobowiązać dowodzących frontami i armiami znajdującymi się na terytorium Polski, aby kierowali się tym, co następuje:

a) Tymczasowy Rząd Polski poprzez swoją administrację zapewnia terytorium polskiemu bezpieczeństwo państwowe i ogólny porządek, prowadzi walkę ze szpiegowsko-dywersyjnymi i terrorystycznymi agenturami niemieckimi i wywiadowczymi organami dowodzenia, prowadzi walkę z bandytyzmem, powstańcami i innymi wrogimi elementami prowadzącymi działalność wywrotową przeciw Tymczasowemu Rządowi Polskiemu i wyzwolńczym działaniom Armii Czerwonej.

b) W przyfrontowym pasie na głębokość 60-100 kilometrów od pierwszej linii frontu, w którym odpowiedzialność za bezpieczeństwo i ogólny porządek spoczywa na dowodzących frontami oraz przedstawicielach

Сов. секретно

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ КОМИТЕТ ОБОРОНЫ

DEMONTAŻE MIENIA PONIEMIECKIEGO

cławkę, Janowo, Oborniki, Pniewo, Leszno, Ostrów, Częstochowa, Tylicz /wszystkie punkty wyłącznie do pasa przyfrontowego. Kolejne zmiany przyfrontowego pasa są zależne od przesunięć wojska radzieckiego oraz wojska polskiego na odrębnych odcinkach frontu i są dokonywane przez Generalny Sztab Armii Czerwonej.

d) Koleje na terytorium Polski zabezpieczające transporty wojskowe, główne mosty kolejowo-drogowe, składy amunicji, produkty palne, magazyny intendenckie, lotniska wojenne i inne ważne obiekty wojenne pozostają pod ochroną Armii Czerwonej i wojsk NKWD.

3. Uznać celowość posiadania Rad Wojennych przy frontach i armiach działających na terenie Polski, funkcjonowania przedstawicieli Tymczasowego Rządu Polskiego w celu niesienia pomocy w dowodzeniu frontami i armiami w rozwiązywaniu licznych problemów związanych z potrzebami Armii Czerwonej oraz w celu wcielenia w życie związków z organami polskiej administracji.

4. Sprawić, aby operacyjno-czekistowskie grupy i wojska NKWD, działające na obszarach wskazanej wyżej 60-100 kilometrowej strefy, zobowiązane były do prowadzenia następujących działań:

a) Aresztowania wśród miejscowej polskiej ludności przeprowadzane mają być po przeprowadzeniu dokładnej analizy materiałów;

b) Podczas aresztowań znanych postaci polskich obywateli należy informować o tym właściwe organy polskiej armii;

c) Zachęcać do aresztowań wrogich elementów przez polską administrację, miejscowe organy Ministerstwa Spraw Wewnętrznych / Ministerstwa Administracji / i Ministerstwa Bezpieczeństwa Ogólnego Polski.

5. Spełnić prośbę Tymczasowego Rządu Polskiego dotyczącą wyznaczenia doradców Ministerstwa Spraw Wewnętrznych / Ministerstwa Administracji / i Ministerstwa Bezpieczeństwa Ogólnego Polski i udzielenia im praktycznej pomocy w pracy, a także wyznaczenia w rozporząd-

обязаны:

- аресты среди местного польского населения проводить после должной проверки материалов;
- При аресте известных лиц из числа польских граждан информировать об этом соответствующие органы польской армии;
- Привлекать к проведению арестов вражеских элементов польскую администрацию, местные органы Мин. Внутренних Дел/Мин. Общественной Администрации / и Мин. Общественной Безопасности Польши.

5. Удовлетворить просьбу Временного Польского Правительства о выделении советников Мин. Внутренних Дел /Мин. Общ. Администрации / и Мин. Общественной Безопасности Польши для оказания им практической помощи и работе, а также о выделении в распоряжение этих советников соответствующих частей войск НКВД.

Поручить НКВД СССР /тов. Берия / подобрать и согласовать с польским Правительством кандидатуры советников и необходимое количество инструкторов.

6. Обязать советские военные органы при разрешении вопросов использования для нужд ведения войны промышленных предприятий, оборудования и материалов и всякого рода трофейного имущества, находящегося на территории Польши, руководствоваться следующими:

- Заводы, фабрики, и другие предприятия немедленно передаются соответствующим польским властям с тем, чтобы некоторые промышленные предприятия, необходимые для ведения войны, были приспособлены по договоренности с польскими властями для обслуживания нужд Красной Армии и Войска Польского;
- Подлежит извозу в СССР по согласованию с Польским Правительством только необходимые для нужд ведения войны оборудование, материалы и готовые продукция с немецких и расквартальных немцами во время войны предприятий Польши, в том числе и предприятия, расположенных на германской территории, отходящей к Польше;
- Подлежит возврату в СССР оборудование и другое имущество вы-

NKWD, istniejąca polska administracja oferuje wszelaką współpracę oraz nieodzowną pomoc wojennemu dowództwu Armii Czerwonej i organom NKWD w kwestii wprowadzania zarządzeń związanych z prowadzeniem działań wojennych;

c) Tylną linię wzmiankowaną w punkcie „b” przyfrontowego pasa według stanu na 18.11 tego roku określić w zamieszkałych punktach: Allensztajn [Olsztyn], Serszcz, Włó-

Секретно.

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ КОМИТЕТ ОБОРОНЫ

55
вывезенное немцами из СССР, независимо от того, на предприятиях
Германии или Польши это оборудование находится в настоящее время
г. Передается в распоряжение местных польских органов власти
взятые в виде трофеев у немцев склады с мукой, зерном и всякого
рода другой готовой продукцией в тех случаях, когда нет непосред-
ственной нужды в этих продуктах у Красной Армии и Войска
Польского.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ ГОСУДАРСТВЕННОГО
КОМИТЕТА ОБОРОНЫ

/-/ И. СТАЛИН

Sta zgodzonym:

3/5.46

дzeniu tych doradców dobieranych z jedno-
stek wojsk NKWD. Polecić NKWD ZSRR (tow.
Beria) zebrać i uzgodnić z polskim Rządem
kandydatury doradców i niezbędną ilość
instruktorów.

6. Zobowiązać radzieckie wojenne
organy podczas rozwiązywania problemów
związanych z wykorzystaniem na potrzeby
prowadzenia wojny zakładów przemysłowych,
wypożyczenia i materiałów oraz wszelkiego
rodzaju zdobycznego majątku, znajdującego
się na terytorium Polski, do kierowania
się następującymi wytycznymi:

a) Zakłady przemysłowe, fabryki i inne
przedsiębiorstwa niezwłocznie przekazywać
właściwym polskim władzom, z tym,
że niektóre zakłady przemysłowe potrzebne
do prowadzenia działań wojennych, powin-
ny być przygotowane, po umowie z polskimi
władzami, do zaspokajania potrzeb Armii
Czerwonej i Wojska Polskiego;

b) Wywózowi do ZSRR podlegają, po uzgod-
nieniu z Polskim Rządem, tylko konieczne
dla potrzeb prowadzenia wojny wyposaże-
nie, materiały i gotowa produkcja nie-
mieckich zakładów i zajętych przez Niemcy
w czasie wojny przedsiębiorstw polskich,
w tym także zakładów położonych w nie-
mieckiej części, odstępowanej Polsce;

c) Podlegają zwrotowi do ZSRR wyposa-
żenie i inny majątek wywieziony przez
Niemców z ZSRR, niezależnie od tego, czy
znajduje się on obecnie w niemieckich czy
polskich zakładach;

d) Przekazywane są do rozporządzania
miejscowym polskim władzom zdobyte jako
trofea wojenne w Niemczech magazyny
z mąką, ziarnem i wszelkiego rodzaju
produktami w tych przypadkach, kiedy nie
ma bezpośredniego zapotrzebowania na te
produkty przez Armię Czerwoną i Wojsko
Polskie.

PRZEWODNICZĄCY
PAŃSTWOWEGO KOMITETU OBRONY

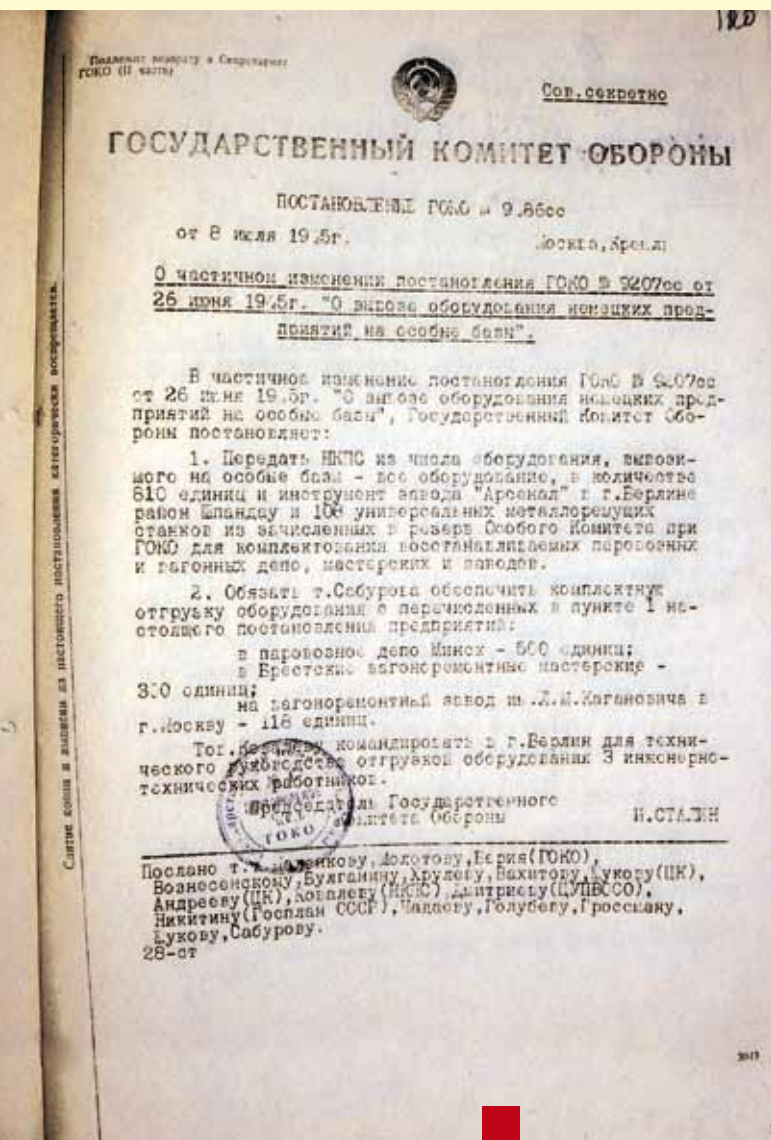
/-/ I. STALIN

DEMONTAŻE

Najważniejsze

urządzenia zdemontowane w przedsiębiorstwach przełożonych na terytoriach wschodnioniemieckich, przyłączonych po wojnie do Polski oraz znajdujących się w jej granicach przed 1939 rokiem, wywiezione do ZSRR do 1 listopada 1946 roku.

Dokument GOKO

RODZAJE URZĄDZEŃ

LICZBA

ŁĄCZNA LICZBA URZĄDZEŃ

284 500

Urządzenia energetyczne

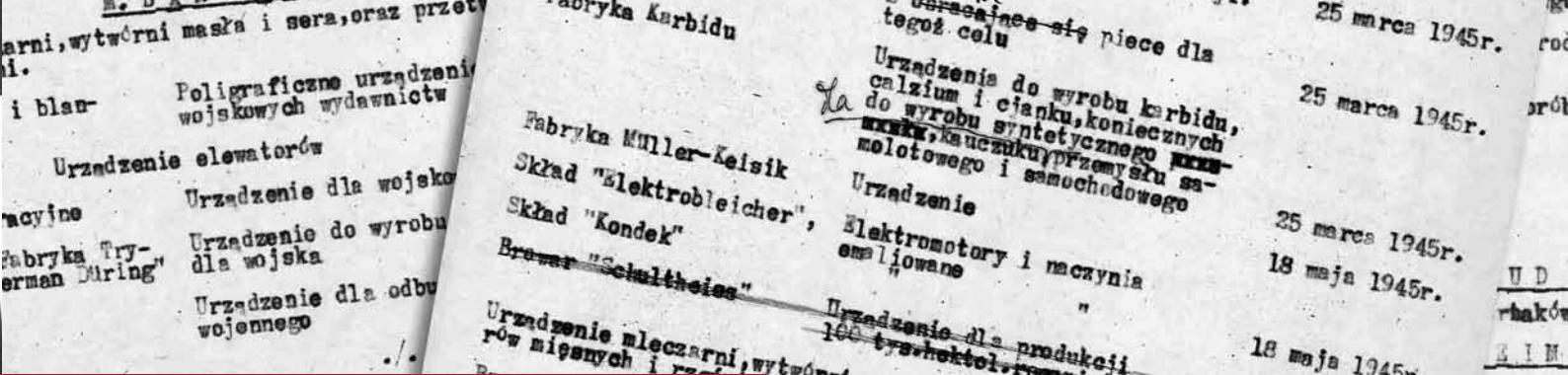
Elektrogeneratory z silnikami	348
Elektrogeneratory bez silników	562
Silniki bez elektrogeneratorów	3 504
w tym lokomobile	203
Maszyny parowe	300
Inne silniki	2 898
Kotły parowe	985
Transformatory mocy	3 992
Silniki elektryczne	66 127

Urządzenia do obróbki metalu

Zespoły walcarek (metale czarne)	22
Zespoły walcarek (metale kolorowe)	20
Obrabiarki skrawające	40 971
Urządzenia kuźnicze i prasy	5 605
Urządzenia odlewnicze	751
Urządzenia do spawania elektrycznego i gazowego	2 792

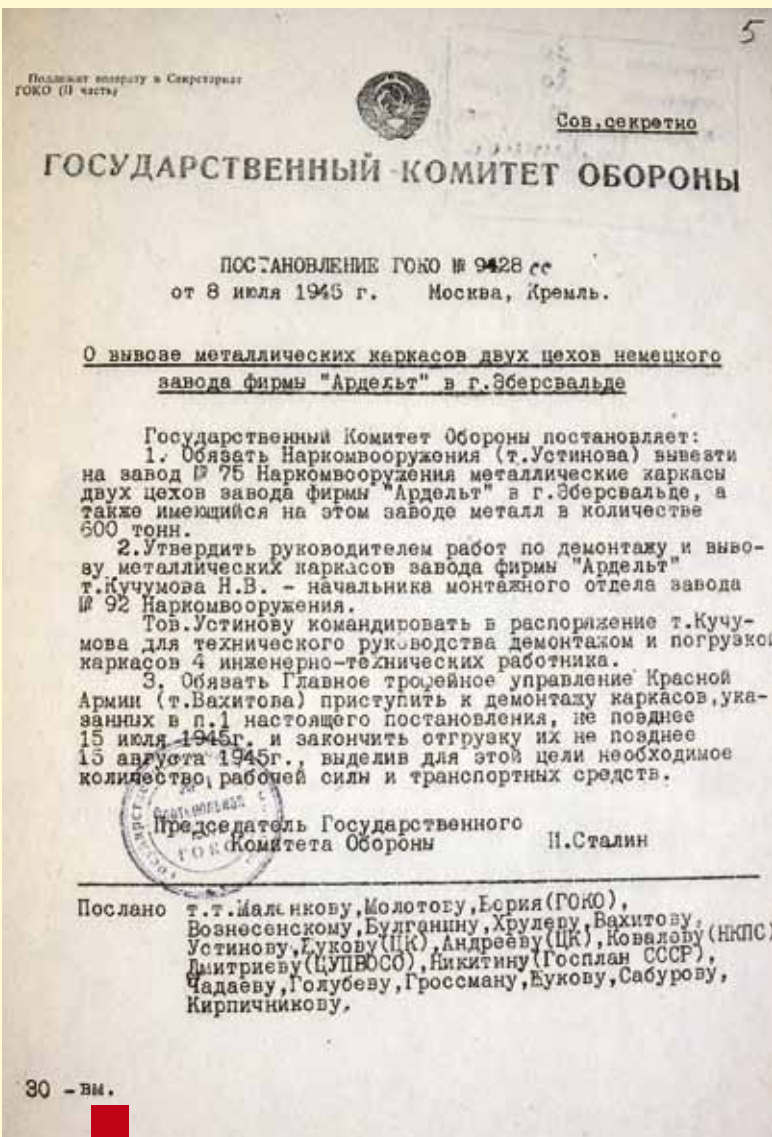
Inne urządzenia

Urządzenia do obróbki drewna	7 549
Pompy	12 307
Kompresory i dmuchawy	2 309
Podnośniki	5 247
w tym żurawie	1 531
Środki transportowe	9 060
w tym lokomotywy	251
Wagony	547
Urządzenia dla budownictwa i przemysłu materiałów budowlanych	1 164
w tym koparki	50
Rozrabiarki i miażdżarki	801
Urządzenia dla górnictwa kruszcowego	238
Piece obrotowe rurowe	28
Urządzenia piecowe i gazowe	87
Urządzenia firmy Siemens-Martin-und-Bessemer-Anlagen	15
Piece łukowe	622
Urządzenia koksownicze	30
Maszyny dla przemysłu chemicznego	19 427
Maszyny dla przemysłu papierniczego	2 247
Maszyny drukarskie	1 994
Maszyny dla przemysłu tekstylnego	5 688
Maszyny trykotażowe i dziewiarskie	7 327
Urządzenia przemysłowe firmy Schneider	1 297
Maszyny dla przemysłu skórzanego i obuwniczego	2 300
Maszyny dla przemysłu szklarskiego	103
Urządzenia łącznościowe	3 543
w tym centrale telefoniczne	103
z numerami telefonów	62 700

Materiały,

które według Centralnego Urzędu Statystycznego zostały skonfiskowane na terytoriach wschodnioniemieckich, przyłączonych po wojnie do Polski, oraz w jej granicach przed 1939 rokiem i wywiezione do ZSRR do 1 listopada 1946 roku.

RODZAJE MATERIAŁU

IŁOŚĆ

MATERIAŁY OGÓŁEM (w wagonach) 64 505

SZYNY KOLEJOWE normalnotorowe (w kilometrach) 4 122

SZYNY KOLEJOWE wąskotorowe (w kilometrach) 537

KOMPLETNE URZĄDZENIA ZWROTNICOWE (w sztukach) 1 965

PRZYTWIERDZENIA SZYN (w tonach) 96 500

METALE CZARNE (w tonach) 265 000

w tym materiał walcowany (w tonach) 156 900

RURY (w tonach) 95 000

WYROBY ŻELAZNE (w tonach) 13 100

METALE KOLOROWE (w tonach) 49 600

w tym

OLÓW 6 800

CYNK 7 300

ALUMINIUM 1 100

MIEDŹ 10 600

KABLE ELEKTROENERGETYCZNE (w kilometrach) 4 255

LINIE ELEKTROENERGETYCZNE (w kilometrach) 8 800

KABLE ŁĄCZNOŚCIOWE (w kilometrach) 2 086

LINIE ŁĄCZNOŚCIOWE (w kilometrach) 395

PAPIER (w tonach) 4 300

**WYKAZ MIEJSCOWOŚCI,
W KTÓRYCH STACJONOWAŁY
WOJSKA SOWIECKIE W ROKU 1956**

- Białogard,
- Bolesławiec, Brzeg, Bochnia,
- Biała Podlaska, Białystok,
- Brodnica, Borne Sulinowo,
- Brużyce, Brójce, Borzykowo,
- Borowice, Bystrzyca,
- Brochocin;
- Chojnów, Chocianów,
- Chojna, Chodzież, Czarnków,
- Chwaszczyno k/Gdańska,
- Czaple, Czarnowo, Chwałęcice
- Górne k/Gorzowa,
- Czerwonak, Chojny
- pow. Koło;
- Działdowo, Dębno, Duninów;
- Elbląg;
- Falenica;
- Głogów, Gliwice, Gorzów
- Wlkp., Gniezno, Gubin,
- Gordna, Grudziądz,
- Gosławice;
- Henryków;
- Inowrocław;
- Jabłonów, Jarocin,
- Jelenia Góra, Jawor,
- Jarosław, Jankowa,
- Jarogniewice;
- Krosno, Koronowo,
- Koszalin, Konin, Kraków,
- Koło, Kołobrzeg, Koźuchów,
- Kutno, Kościerzyna,
- Krzeszczyce,

- Krotoszyn, Krośniewice,
- Kargowa, Kalisz, Kłodzko,
- Kościan, Krzywa, Krągi;
- Lubin Legnicki,
- Laskowice, Lewin Brzeski,
- Legnica, Lublin, Lidzbark,
- Leszno, Lubawa, Lizowice,
- Lądek Zdrój;
- Łowicz, Łódź;
- Międzyrzecz Podlaski,
- Mława, Mińsk Mazowiecki,
- Machnice PGR, Myślibórz,
- Mieszkowice, Miłkowice,
- Makoszyce, Mysłowice,
- Miastko, Miłogostowice;
- Nowe Miasteczko,
- Niegłowice, Nowogrodziec,
- Nowa Sól, Namyslin
- pow. Kostrzyn;
- Olsztyn, Opole, Oława,
- Ostrów Mazowiecka-
- Komorowo, Ostrów Wlkp.,
- Oleśnica, Ostrołęka,
- Oborniki, Ożarów;
- Poznań, Pruszków, Piła,
- Przemków, Prochowice,
- Piekary Wlkp., Połczyn
- Zdrój, Płock, Pniewy;
- Rawicz, Radzyń Podlaski,
- Rypin, Rzeszów, Rembertów,
- Raszówka, Rozewie;
- Sanok, Sosnowiec,

WYKAZ MIEJSCOWOŚCI, W KTÓRYCH STACJONOWAŁY WOJSKA SOWIECKIE W ROKU 1956

Skwierzyna, Szprotawa,
Sulęcín, Świdnica, Stargard,
Sulechów, Słupsk, Szczecin,
Świecice, Ścinawa,
Szczecinek, Świebodzin,
Środa Śl., Siedlce,
Sochaczew, Sokółka,
Szczawno, Słóńsk, Sopot,
Świętoszów, Strachów,
Sypniewo, Świnoujście;
– Toruń, Trzebnica,
Trzcińsko, Toporzyska,
Tłuszcz, Trzebień;
– Wrocław, Września,
Warszawa, Wągrowiec,
Wałbrzych, Wołów, Wałcz,
Włodawa, Wieprzyce
k/Gorzowa, Wólka Dobrzyńska;
– Zgorzelec, Zielona Góra,
Zgierz, Zaborowo k/Leszna,
Zambrów;
– Żagań.

Archiwum Akt Nowych, Biuro Pełno-
mocnika Rządu Polskiej Rzeczpospo-
litej Ludowej do spraw pobytu Wojsk
Radzieckich w Polsce, sygn., 91,
załącznik nr 4.

PGWAR 1956–1990

■ Północna Grupa Wojsk Armii Radzieckiej

Północna Grupa Wojsk Armii Radzieckiej (od 1991r. Armii Rosyjskiej Federacji) stacjonowała na terytorium Polski ponad czterdzieści osiem lat, od 1945r. do 1993r. Powstała na mocy dyrektywy Sowieckiego Najwyższego Dowództwa w dniu 10 czerwca 1945r., jako jedna z czterech grup wojsk sowieckich w okupowanej przez nie Wschodniej Europie.

Na jej czele stanął marsz. Konstanty Rokossowski, dotychczas dowodzący 2 Frontem Białoruskim Armii Czerwonej. Stąd też, jednostki tego frontu stanowiły trzon powstałej PGWAR. Początkowo planowano розміścić dowództwo Grupy w Bydgoszczy, lecz szybko zmieniono je na dolnośląską Legnicę. Także na Dolnym Śląsku oraz Pomorzu Zachodnim rozmieszczono większość jednostek. Pomimo zakończenia wojny sowieckie kierownictwo nie dowierzało aliantom zachodnim, zatem demobilizacja Armii Czerwonej przebiegała bardzo wolno.

Olbrzymie masy żołdatów zalały teryny zachodniej Polski, kwaterując wszędzie gdzie się dało, w ponemieckich koszarach, na poligonach, ale także w budynkach mieszkalnych w miastach i w folwarkach oraz gospodarstwach rolnych. Ta masa ponad 600 tys. żołnierzy często niezdyscyplinowanych i zdemoralizowanych wojną spowodowała, że Ziemie Odzyskane stały się prawdziwym „dzikim zachodem”. Grabieże, gwałty, podpalenia i morderstwa były na porządku dziennym.

Dowództwu PGWAR podporządkowano także kilkanaście pułków wojsk NKWD, których zadaniem było zwalczanie podziemia niepodległościowego na obszarze całego kraju. Po 1947r. sytuacja nieco się uspokoiła, żołdaty zostali zamknięci w koszarach, zmniejszyła się także ogólna liczebność PGWAR. Odtąd, aż do lat 90-tych PGWAR spełniała na terytorium Polski dwie role,

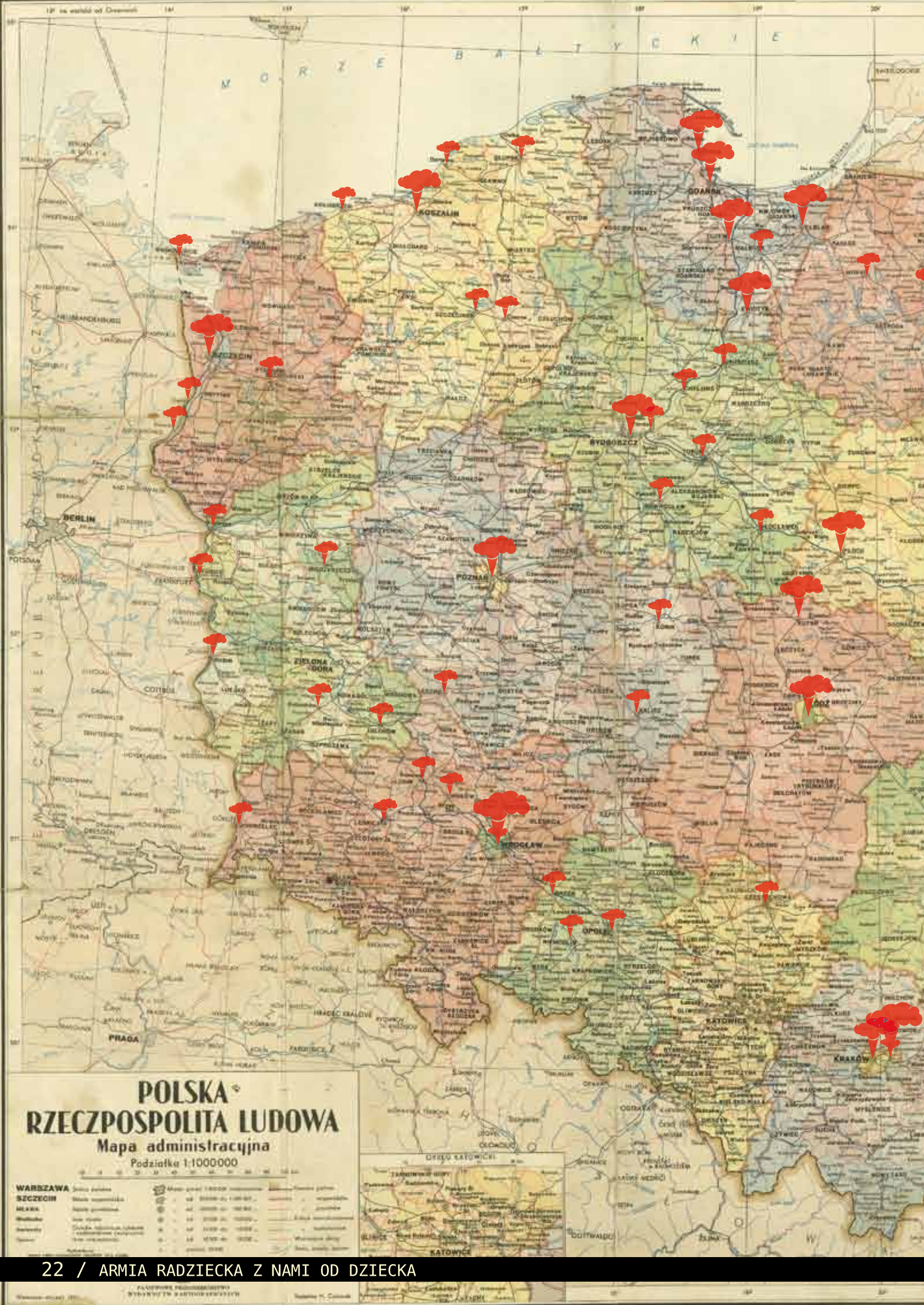
militarną oraz polityczną. Rola militarna zakładała, że głównym zadaniem jest utrzymywanie linii komunikacyjnych i łączności przebiegających przez terytorium Polski z ZSRR do Niemiec Wschodnich, gdzie stacjonowało ponad pół miliona sowieckich żołnierzy. Kolejnym zadaniem było utrzymywanie w Polsce dużej liczby magazynów amunicji (w tym atomowej), broni, czy paliw, które miały zostać wykorzystane przez siły sowieckie walczące na terenie Niemiec, jak również miały służyć tranzytowi ogromnych mas wojsk, szacowanych na 1,5–2 mln żołnierzy, które w razie wybuchu wojny miały przemieszczać się przez terytorium Polski.

Zadanie polityczne sprowadzało się do zapewnienia, że Polska pozostanie w sowieckiej strefie wpływów. Uwidoczniło się to wyraźnie w czasie kryzysów politycznych. W październiku 1956r. dywizje pancerne PGWAR wyszły z garnizonów i dotarły niemal na rogatki Warszawy. Także w grudniu 1970r. i przed stanem wojennym wzmocniono oraz postawiono wojska sowieckie w stan gotowości bojowej.

Zmiana sytuacji politycznej w Europie, odzyskanie niepodległości przez Polskę, umożliwiło rozpoczęcie rozmów o wycofaniu wojsk sowieckich, a następnie rosyjskich z Polski. Po trudnych negocjacjach podpisano porozumienie o wycofaniu wojsk i ostatni żołnierze opuścili nasz kraj 17 września 1993r.

dr Paweł Piotrowski

**POLSKA
RZECZPOSPOLITA LUDOWA**
Mapa administracyjna
Podziałka 1:1000000

WARSZAWA	Stolica państwa	Mapa państwa 1:1000000	Podziałka 1:1000000
ŁÓDŹ	Miejsce urodzenia	1:1000000	1:1000000
WROCLAW	Miejsce urodzenia	1:1000000	1:1000000
KRAKOW	Miejsce urodzenia	1:1000000	1:1000000
POZNAN	Miejsce urodzenia	1:1000000	1:1000000
BYDGOSZCZ	Miejsce urodzenia	1:1000000	1:1000000
BYELIN	Miejsce urodzenia	1:1000000	1:1000000
BYELIN	Miejsce urodzenia	1:1000000	1:1000000
BYELIN	Miejsce urodzenia	1:1000000	1:1000000
BYELIN	Miejsce urodzenia	1:1000000	1:1000000
BYELIN	Miejsce urodzenia	1:1000000	1:1000000

WYKAZ UDERZEŃ JĄDROWYCH „ZACHODNICH”

MIEJSCOWOŚĆ/MOC WYBUCHU W KT

ŚWINOUJŚCIE/50 SZCZECIN/75
GARTZ/26 SCHWEDT/26
KOSTRZYN/26 SŁUBICE/50
GUBIN/16 ZGORZELEC/30 STARGARD
SZCZECIŃSKI/50 MIĘDZYRZECZ/26
GŁOGÓW/26 LEGNICA/50
ŚCINAWA/26 WROCŁAW/300
BRZEG/26 OPOLE/50 NIEMODLIN/16
CZĘSTOCHOWA/50 KRAKÓW/100 NOWA
HUTA/300 LESZNO/50 KALISZ/50
POZNAŃ/100 KONIN/26
INOWROCŁAW/50 SZCZECINEK/26
CZARNE/26 KOŁOBRZEG/50
DARŁOWO/26 SŁUPSK/47
GDYNIA/100 GDAŃSK/100
TCZEW/100 MALBORK/26
KWIDZYN/100 ELBLĄG/60
OLSZTYN/100 KOŻUCHÓW/26
ŁOMY/16 WŁODOWO/26
GRUDZIĄDZ/50 CHEŁMNO/50
BYDGOSZCZ/100 FORDON/50
TORUŃ/50 WŁOCŁAWEK/26 PŁOCK/60
KUTNO/60 ŁÓDŹ/100 WARSZAWA/300
NOWY DWÓR/60 RADOM/26
SKARŻYSKO KAMIENNA/26
DĘBLIN/26 PUŁAWY/60
SANDOMIERZ/60 TARNOBRZEG/26
MIELEC/26 KOLBUSZOWA/100
RZESZÓW/60 TARNÓW/300
MEDYKA/75 RAWA RUSKA/75
DOROHUSK/100 LUBLIN/300
BRZEŚĆ/16 MIŃSK MAZOWIECKI/26
SIEDLCE/100 BIAŁYSTOK/100
GRODNO/60 EŁK/26 KRAŚNIK/26
GÓRA KALWARIA/60
KOSZALIN/60 WOŁÓW/26

LOTNISKA I SAMOLOTY

Lotnictwo Północnej Grupy Wojsk Armii Radzieckiej

Znaczącym elementem PGWAR były siły lotnicze zgrupowane w 4 Armii Lotniczej. Zaraz po wojnie, zgrupowane były one w korpusy i dywizje lotnictwa bombowego, szturmowego i myśliwskiego, bazujące na poniemieckich lotniskach w zachodniej części Polski.

Do końca lat 40-tych wyposażenie techniczne tych jednostek opierało się o sprzęt produkcji wojennej, głównie samoloty myśliwskie Jak-3, szturmowe Ił-2 i Ił-10 oraz bombowe Pe-2. Na przełomie dekad rozpoczęto wyposażanie znacznie już zredukowanych sił powietrznych w samoloty powojennej generacji o napędzie odrzutowym. W jednostkach lotnictwa myśliwskiego pojawiły się samoloty myśliwskie Jak-23 a następnie Mig-15, który stał się w liczbie ponad 350 maszyn, podstawowym sprzętem na blisko 10 lat. Wyposażone w ten typ samolotu były bowiem wszystkie trzy dywizje lotnictwa myśliwskiego PGWAR (ze Szprotawy, Legnicy i Kluczewa).

Sformowana w 1954r. dywizja lotnictwa bombowego w Brzegu posiadała ponad 120 odrzutowych samolotów bombowych Ił-28. Tam też stacjonował pułk lotnictwa rozpoznawczego z ponad 30 Iłami-28 w wersji rozpoznawczej. W połowie lat 60-tych rozwiązano dywizję lotnictwa bombowego, pułki lotnictwa myśliwskiego przebrojono na samoloty Mig-21, natomiast pułk rozpoznawczy otrzymał Jaki-28R oraz Mig-25R. W końcu lat 70-tych w Brzegu utworzono specjalny pułk lotnictwa walki radioelektronicznej wyposażony w samoloty Jak-28PP. Samoloty te wykonywały regularne loty rozpoznawcze nad Bałtykiem oraz przy granicy RFN i NRD.

Zaostrzenie się sytuacji międzynarodowej po inwazji ZSRR na Afganistan spowodowało zwiększenie potencjału lotniczego. Dywizja ze Szprotawy została przeformowana na dywizję lotnictwa bombowego i otrzymała począwszy od 1981r. bombowce frontowe Su-24 oraz nieco później Su-24M. Te nowoczesne samoloty przystosowane do przenoszenia ładunków jądrowych miały zasięg umożliwiający lot nad Anglię oraz Hiszpanię. Dla ich osłony od drugiej połowy lat 80-tych dywizję lotnictwa myśliwskiego

z Kluczewa rozpoczęto przezbrając ze starych Migów-21 na supernowoczesne samoloty Su-27. Do końca dekady w samoloty te wyposażono dwa pułki, trzeci zaś latał na Migach-23.

Siły lotnicze uzupełniały dwa pułki śmigłowców przegrupowane na terytorium Polski w czasie kryzysu 1980-81. Jeden z nich wyposażony w śmigłowce bojowe Mi-24 stacjonował w Brzegu, drugi posiadający ciężkie transportowe śmigłowce Mi-6 natomiast w Legnicy. Pod koniec lat 80-tych na terenie Polski znajdowało się około 300 samolotów bojowych, w tym około:

- 70 Su-27,
- 40 Mig-23,
- 110 Su-24 i Su-24M,
- 20 Mig-25R i RB,
- 20 Su-24R,
- 35 Jak-28PP.

Ponadto w Legnicy stacjonowała eskadra transportowa wyposażona w samoloty An-12 i An-26. Komponent śmigłowcowy obejmował ponad 100 śmigłowców Mi-2, Mi-6, Mi-8 i Mi-24. Siły te rozpoczęto redukować już w 1989r., wycofując na teren ZSRR pułk śmigłowców Mi-6 oraz pułk walki radioelektronicznej.

Natomiast zasadniczą część jednostek lotnictwa bojowego wycofano w latach 1991-1992. Ostatni element sił powietrznych, eskadra transportowa z Legnicy, wycofana została dopiero latem 1993r.

dr Paweł Piotrowski

INTERWENCJE ZBROJNE

Interwencje zbrojne Armii Radzieckiej w Europie Wschodniej po 1945r.

Ustalona w Jałcie i Poczdamie strefa wpływów ZSRR obejmowała całą Europę środkowo-wschodnią. Jednym z najważniejszych narzędzi utwierdzenia i zabezpieczenia radzieckiej dominacji w tym regionie była Armia Radziecka. Już w czerwcu 1945r. na bazie dotychczasowych frontów powstały zgrupowania wojsk, za pomocą których Związek Radziecki realizował swoją imperialną politykę we wschodniej i południowej Europie.

W ramach zabezpieczania imperialnych celów, przywódcy radzieccy nie wahali się użyć siły militarnej do stłumienia przejawów oporu, czy wybuchów niezadowolenia społecznego w krajach-satelitach. Pierwszy raz doszło do tego w 1953r. w NRD. Zryw mieszkańców NRD został stłumiony przy pomocy radzieckich czołgów i jak podkreślano w opiniach radzieckich polityków, reżim komunistyczny przetrwał tylko dzięki Armii Radzieckiej. Wydarzenia w NRD były podstawą do opracowania planów interwencji wojskowej w przypadku niepokoju wewnętrznych we wszystkich krajach, w których stacjonowała Armia Radziecka.

Po raz pierwszy scenariusz ten wypróbowano w październiku 1956r., kiedy to podczas obrad VIII Plenum KC PZPR, obie stacjonujące w Polsce radzieckie dywizje pancerne rozpoczęły marsz na Warszawę

i tylko dzięki umiejętnie poprowadzonym przez Gomułkę i Ochabę rozmowom politycznym z Chruszczowem uniknięto rozlewu krwi. Scenariusz ten został jednak zrealizowany w całości podczas rewolucji węgierskiej. Ani na moment przywódcy radzieccy nie wahali się nad użyciem siły przeciwko prawowitej władzy w tym kraju. Wydarzenia w Czechosłowacji z 1968r. różnią się znacznie od poprzednich. „Praska wiosna” nie była gwałtownym zrywem, a raczej reformatorską próbą dostosowania systemu realnego socjalizmu do wymogów współczesności. Lecz nawet taka forma modernizacji nie mogła spotkać się ze zrozumieniem przywódców radzieckich. Kryzys czechosłowacki narastał stopniowo, lecz już niemal od początku wariant rozwiązania zbrojnego był realnie brany pod uwagę. Kiedy zawiodły próby politycznej pacyfikacji sytuacji do akcji wkroczyły, po raz trzeci, czołgi.

Interwencja w Czechosłowacji przedstawiana była jako internacjonalistyczna pomoc krajów członkowskich Układu Warszawskiego. Dopiero później Kreml oficjalnie stwierdził, że każda próba demontażu systemu komunistycznego w kraju znajdującym się pod jego dominacją zostanie stłumiona siłą. Ta tzw. „Doktryna Breżniewa” stała się decydującym hamulcem dla jakichkolwiek prób modernizacji w krajach zależnych od Moskwy. Miała też ogromny wpływ na przebieg polskiego kryzysu 1980-1981r. i na sposób jego rozwiązania.

dr Paweł Piotrowski

KONFERENCJA „OKUPACJA SOWIECKA 1945–1993”

**Konferencja naukowa
„Okupacja sowiecka
1945–1993”**

Lubin, 12 września 2013

**Panel I – godz.10.40
ZSRR – Polska –
Układ Warszawski**

prof. dr hab. Grzegorz Hryciuk
prof. dr hab. Robert Klementowski
prof. dr hab. Bogdan Musiał
prof. dr hab. Robert Skobelski
prof. dr hab. Grzegorz Strauchold
dr Leszek Pawlikowicz
dr Paweł Piotrowski
dr Marek Zawadka

**Panel II – godz.12.30
Aspekty pobytu wojsk
sowieckich w Polsce**

prof. dr hab. Czesław Osękowski
dr Joanna Hytrek-Hryciuk
dr Lilla Świącik
dr Jan Jerzy Milewski
dr Paweł Piotrowski
Józef Pluciński
doc. dr Grzegorz Baziur
Bartosz Kruk
Cezary Piotrowski
dr Marek Zawadka

INFORMACJE DODATKOWE

Otwarcie konferencji – godz.10.30
Miejsce – Centrum Kultury „Muza”, ul.Armi Krajowej 1, 59-300 Lubin, (sala widowiskowa)
Panel I – godz.10.40
Przerwa kawowa – godz.12.00
Panel II – godz.12.30
Przejdźcie do Ośrodka Kultury „Wzgórze Zamkowe”
w celu prezentacji wystawy „ARMIA RADZIECKA
Z NAMI OD DZIECKA” – godz.14.10

PATRONAT MEDIALNY:

POLSKA THE TIMES
Gazeta

Ośrodek
Karta

**MÓWIA
WIEKI**

Nasz Dziennik

TV
REGIONALNA

tv L

miedziowe.pl
KRAJOWA AGENCJA

plus
Lubin 500
100.0

Wiadomości Lubińskie
Lubin
naszemiasto

www.lubin.pl
PANORAMA
LEGNICKA

Radio Elka
na dzień dobry i dobranoc
miedziowe.tv
Lubuski Kanal
Video 2

ZACHODNI TEATR DZIAŁAŃ WOJENNYCH

■ Północna Grupa Wojsk Armii Radzieckiej jako zaplecze Zachodniego Teatru Działania Wojennego

Jednym z głównych zadań PGWAR było zapewnienie ciągłej komunikacji i łączności na Zachodnim Kierunku Operacyjnym. W tym celu rozbudowano więc znacznie jednostki inżynieryjne. W końcu lat 60-tych, przez Polskę przeprowadzono linie łączności troposferycznej ze stacjami rozmieszczonymi na linii Brześć-Łódź-Poznań-Berlin. Ten rodzaj łączności, odporny na zakłócenia, pozwalał na przesyłanie fal radiowych na duże odległości. Fala troposferyczna ulega refrakcji (czyli załamaniu) w górnych warstwach atmosfery, czyli w troposferze i wraca mniej więcej pod kątem 90 stopni na ziemię, gdzie jest wychwytywana przez odbiornik.

System ten zapewniał łączność pomiędzy stanowiskami kierowania znajdującymi się w głębi Związku Sowieckiego, a wysuniętymi daleko na zachód wojskami pierwszej linii.

Natomiast na mocy porozumienia zawartego w grudniu 1977r. na posiedzeniu komitetu ministrów obrony narodowej państw-członków Układu Warszawskiego podjęto decyzję o budowie nowego systemu łączności troposferycznej. Wówczas to rozpoczęto realizację ogromnego projektu oznaczonego kryptonimem „BARS”. To przedsięwzięcie zakładało budowę do końca lat 80-tych na terytorium sześciu państw Układu Warszawskiego (ZSRR, Polski, NRD, Czechosłowacji i Węgier) automatycznej sieci troposferycznej łączności i dowodzenia „BARS”. W skład sieci liczącej ok. 5 tys. kilometrów weszło 26 węzłów zabezpieczających łączność na 29 kierunkach. Wyposażono je w supernowoczesne pracujące w zakresie fal centymetrowych urządzenia nadawczo-odbiorcze, o podwyższonej odporności na zakłócenia radiowe.

25 lutego 1967r. minister Obrony PRL Marian Spychalski i minister obrony narodowej ZSRR marszałek Andriej Greczko podpisali porozumienie o budowie na terenie Polski specjalnych magazynów. Zakładało ono, że do połowy 1969r. zostaną wybudowane trzy obiekty w rejonach Białogardu, Wałcza i Wędrzyna, w których będzie przechowywana amunicja jądrowa. Obiekty miały zostać zaprojektowane przez ZSRR, także dużą część ich wyposażenia miała dostarczyć strona radziecka. Wybudowano je w latach 1967-1970, a ogólne koszty budowy wyniosły około 180 mln ówczesnych złotych i poniosła je w całości strona polska. Obsługiwały je specjalne oddziały sowieckie, a składowane środki jądrowe były przeznaczone dla jednostek rakietowych i lotnictwa Wojska Polskiego.

dr Paweł Piotrowski

Liczebność i wyposażenie Północnej Grupy Wojsk Armii Radzieckiej

W chwili powstania PGWAR utworzona na bazie 2 Frontu Białoruskiego liczyła ponad 600 tys. żołnierzy. Stacjonowali oni praktycznie na całym terytorium Polski, a w ich składzie było:

- 7 dowództw armii ogólnowojskowych,
- 1 dowództwo armii lotniczej,
- 22 dowództwa korpusów strzeleckich,
- 1 dowództwo korpusu artylerii,
- 4 korpusy pancerne,
- 1 korpus kawalerii,
- 3 korpusy lotnicze,
- 64 dywizje strzeleckie,
- 12 dywizji lotniczych,
- 4 dywizje artylerii,
- 6 dywizji artylerii przeciwlotniczej.

Siły te jednak stopniowo zmniejszono i w końcu lat 40-tych liczyły one ponad 70 tys. żołnierzy zgromadzonych w dwóch dywizjach pancernych oraz w armii lotniczej liczącej dwie dywizje. W ich składzie było ponad 500 czołgów oraz 200 samolotów bojowych. Ponadto w Świnoujściu mieściła się duża sowiecka baza morska wraz z jednostkami brzegowymi i dywizją lotnictwa morskiego. Siły te liczyły 4-5 tys. żołnierzy i blisko 100 samolotów. Wybuch wojny koreańskiej rozpoczął proces silnego wzmacniania sił PGWAR, a zwłaszcza jednostek lotniczych.

W 1957r. siły te liczyły nieco ponad 66 tys. żołnierzy i blisko 600 czołgów, zgromadzonych w dwóch dywizjach pancernych. Natomiast element lotniczy tworzyło dowództwo armii oraz trzy dywizje lotnictwa myśliwskiego oraz jedna dywizja lotnictwa bombowego, co w sumie dawało blisko 500 samolotów bojowych. Ocieplenie sytuacji międzynarodowej po 1956r. spowodowało zmniejszenie ilości jednostek lotniczych, i w połowie lat 60-tych, w ich składzie było ponad 200 samolotów zgromadzonych

w dwóch dywizjach lotnictwa myśliwskiego. Nie zmniejszyła się jednak ogólna ilość żołnierzy, bowiem powstało w tym czasie wiele jednostek zabezpieczających łączność i komunikację pomiędzy ZSRR a NRD.

W połowie lat 80-tych PGWAR liczyła nadal dwie dywizje pancerne (w 1986r. jedna z nich została przekształcona w dywizję zmotoryzowaną), szkolny pułk czołgów oraz kilkanaście batalionów łączności i saperów. Siły powietrzne składały się z dowództwa armii, dywizji lotnictwa myśliwskiego, dywizji lotnictwa bombowego i dwóch pułków lotnictwa rozpoznawczego oraz dwóch pułków śmigłowców. Siły te liczyły ponad 700 czołgów, ponad 250 samolotów myśliwskich i bombowych, ponad 70 samolotów rozpoznawczych oraz ponad 100 śmigłowców. Rozpoczęto je zmniejszać od końca lat 80-tych i po 1991r. w Polsce pozostały jedynie jednostki łączności oraz dowodzenia, zdecydowaną większość sprzętu bojowego już wycofano.

dr Paweł Piotrowski

UKŁAD WARSZAWSKI

Układ Warszawski

10 maja 1955r. do Warszawy przybyły delegacje zaproszonych krajów i po dwóch dniach obrad 14 maja 1955r. podpisano Układ o Przyjaźni, Współpracy i Pomocy Wzajemnej między Ludową Republiką Albanii, Ludową Republiką Bułgarii, Węgierską Republiką Ludową, Niemiecką Republiką Demokratyczną, Polską Rzeczpospolitą Ludową, Rumuńską Republiką Ludową, Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich i Republiką Czechosłowacką.

Układ Warszawski utworzono jako propagandową odpowiedź na integrację militarną NATO. Jego organizacja i wewnętrzna struktura organów kierowania, oparta była na organach dowodzenia Sztabu Generalnego SZ ZSRR. Próby zmiany tego nie zapewniającego w żaden sposób równoprawnego charakteru stosunków pomiędzy ZSRR, a pozostałymi krajami członkowskimi układu, trwały przez cały okres jego obowiązywania. Lecz niesuwerenność krajów satelitów ZSRR wykluczała jakiegokolwiek zmiany zmierzające do zmian ich podległości w ramach układu.

Pomimo utworzenia szeregu instytucji mających teoretycznie służyć podejmowaniu kolegialnych decyzji, organy te stanowiły atrapę, prawdziwe centrum decyzyjne Układu Warszawskiego znajdowało się w Moskwie. Układ Warszawski miał stanowić w polityce sowieckiej narzędzie legitymizacji utrzymywania na terytorium Polski, NRD, Węgier, a po interwencji i zdławieniu „Praskiej Wiosny” w 1968r., także w Czechosłowacji, grup wojsk sowieckich. Stopniowo rozbudowywano także jego funkcje wojskowe. Powstawały struktury dowodzenia, podejmowano także ze strony państw członkowskich próby większego wpływu na jego funkcjonowanie, co spotykało się z dużym oporem strony sowieckiej.

Układ Warszawski chociaż początkowo miał charakter jedynie propagandowy, to w drodze ewolucji, stał się wraz z NATO, wyznacznikiem podzielonej Europy na ponad

35 zimnowojennych lat. Był przede wszystkim najważniejszym narzędziem dla kontroli militarnej europejskich państw-satelitów Związku Sowieckiego. Dlatego, po odzyskaniu suwerenności przez kraje wschodniej Europy, powszechne było ich dążenie do integracji ze światem zachodnim, a Układ Warszawski był postrzegany jako nikomu nie potrzebna „skamielina zimnowojenna”.

Ostatecznie w dniu 1 lipca 1991r. na ostatnim posiedzeniu najwyższego organu Układu Warszawskiego – Doradczego Komitetu Politycznego, podpisano protokoły o utracie mocy obowiązującej Układu Warszawskiego. Tym samym przeszedł on do historii zimnowojennego półwiecza w Europie.

dr Paweł Piotrowski

UKŁAD WARSZAWSKI

САМОХОДНЫЙ ЗЕНИТНЫЙ РАКЕТНЫЙ КОМПЛЕКС 2К11 КРУГ
1С32 — станция наведения ракет

САМОХОДНЫЙ ЗЕНИТНЫЙ РАКЕТНЫЙ КОМПЛЕКС 2К11 КРУГ
Пусковая установка 2П24

DYSLOKACJA JEDNOSTEK WOJSK FR NA TERYTORIUM RP Z PODZIAŁEM NA GARNIZONY, ZWIĄZKI TAKTYCZNE, JEDNOSTKI I ORGANIZACJE ZABEZPIECZAJĄCE

WOJEWÓDZTWO

IŁOŚĆ GARNIZONÓW I MIEJSC DYSLOKACJI

GARNIZON

gorzowskie

2

KĘSZYCA

jeleniogórskie

5

WĘDRZYN

BOLESŁAWIEC

STRACHÓW

ŚWIĘTOSZÓW

20 Dpanc, 8 pcz,

RUDAWICA

TRZEBIEŃ

koszalińskie

6

BAGICZ

BIAŁOGARD

BORNE SULINOWO

6 DZ, 152 pz,

legnickie

12

DĘBICA

SYPNIEWO-GRÓDEK

SZCZECINEK

BROCHOCIN

CHOCIANÓW

JAWOR

KRZYWA

LEGNICA

137 bł; 245 eśm; 25

leszczyńskie
opolskie

1

2

LUBIN

PRZEMKÓW

WILKOCIN

RASZÓWKA

DUNINÓW

MIŁOGOSTOWICE

ZIMNA WODA

WSCHOWA

BRZEG

pilskie
poznańskie

1

2

NAMYSŁÓW

NADARZYCE

POZNAŃ

WRZEŚNIA

skierniewickie
szczecińskie

1

7

ŁOWICZ

BURZYKOWO

CHOJNA

KLUCZEWO

SŁOTNICA

SZCZECIN

ŚNIATOWO

ŚWINOUJŚCIE

toruńskie
wałbrzyskie

1

3

TORUŃ

ŁĄDEK ZDRÓJ

STRZEGOM

ŚWIDNICA

wrocławskie

2

WROCŁAW

587 błe/l, składnica

warszawskie

2

OŁAWA

WARSZAWA

Przedstawi

Przedstawi

zieleniogórskie

5

REMBERTÓW

JANKOWA ŻAGAŃSKA

NOWA SÓL

SZPROTAWA

ŻAGAŃ

siedleckie

2

ZBĄSZYNEK

SIEDLCE

WOLKA KAŁUSKA

płockie

1

KUTNO

białostockie

1

CZEREMCHA

tarnowskie

1

CZARNA TARNOWSKA

częstochowskie

1

LUBLINIEC

łódzkie

1

NOWOSOLNA

JEDNOSTKI PGWAR W POLSCE-1990 ROK

NAZWA DYSLOKACYJNYCH JEDNOSTEK

FBŁ Dalekosiężnej armijny połowy skład MPS
5 ppont, batalion rurociągów dalekosiężnych, skład MPS
Muzeum Kutuzowa
76 pcz, 144 pz
155 pcz, 1052 pa, 459 paplot, 595 sdrt, 96 sbrozp, 206 bsap, 710 bł, 1082 bzaop, 219 bmed, 70 brem
RCN/ w budowie/
FBRPlot, składy amunicji, skład MPS / Karczmarna/
55 spśm
193 pa, 669 sdr, 465 dappanc, 125 sbrozp, 663 składnice sprzętu broni pancernej
16 pz, 80pcz, 193 pa, 90 sbcz, 54 sbł, 645 dappanc, 71 brem, 101 bsap, 1083 bzaop, 81 bmed,
1083 bzaop, 126 brozp, BROT, skład MPS
lotnisko zapasowe
82 pz
1082 prplot, skład MPS, Posterunek Inspekcji Komunikacji wojskowej
Lotnisko zapasowe
Batalion łączności
Batalion samochodowy
3 plb 164 plr
Naczelne Dowództwo Wojsk Kierunku Zachodniego; Dowództwo 4 AL; 19 pł; 91 sbchr i zaop;
eśm; 748 składnica sprzętu łączności; szpital, Posterunek Inspekcyjny Komunikacji Wojskowej;
Sekcja łączności troposferycznej
Ośrodek rozpoznania r/elekt, poligon lotniczy
SD
Składy MPS
Składy uzbrojenia i amunicji
ZSD
RCO / w budowie/
Lotnisko / w budowie/
Plmb, plm
Lotnisko zapasowe
Lotnisko zapasowe / użytkowane wspólnie z WP/
Posterunek Inspekcyjny Komunikacji Wojskowej
Batalion łączności
Batalion łączności
Część garnizonu KLUCZEWO
582 plm
239 DL, 159 plm, 347 bł
Część garnizonu KLUCZEWO
100 bsap, bł, szpital
Lotnisko zapasowe / użytkowane wspólnie z WP/
24 BKR
Batalion pontonowy, skład uzbrojenia lotniczego
Szpital uzdrowiskowy
Batalion łączności
Dowództwo PGW /1984 – 1990/, błącz, tyłowy ośrodek szkolenia, ZSD
MPS, warsztaty remontu pojazdów samochodowych, skład uzbrojenia artyleryjskiego, szpital,
Posterunek Inspekcyjny Komunikacji Wojskowej
885 składnica sprzętu inżynierskiego
Cielstwo Naczelnego Dowództwa Zjednoczonych Sił Zbrojnych Państw Stron Układu Warszawskiego;
Cielstwo WL SZ ZSRR przy SG WP; Przedstawicielstwo Komunikacji Wojskowej SZ ZSRR przy SG WP;
20 Bł Spec.
Skład MPS;
szpital
149 DLB. 99 plb, 339 pł
42 plb, szpital
Posterunek Inspekcyjny Komunikacji Wojskowej
Posterunek Inspekcyjny Komunikacji Wojskowej
Stacja łączności troposferycznej
Posterunek Inspekcyjny Komunikacji Wojskowej
Posterunek Inspekcyjny Komunikacji Wojskowej
Stacja łączności troposferycznej / w budowie/
Obiekt terenowy / grunty/
Stacja łączności troposferycznej

WYCOFANIE WOJSK

Kalendarium wyjazdu wojsk radzieckich z Polski.

Grupowane według poszczególnych roczników.

1991

14.03. Nowa Sól
18.04. Śniatowo
19.04. Dębice
15.05. Namysłów
26.06. Szczecin
28.06. Bolesławiec
1.08. Strzegom
15.08. Nadarzyce
17.08. Jawor
30.08. Toruń
18.09. Łądek – Zdrój
4.10. Łowicz
6.11. Jankowa Żagańska
21.11. Świdnica

1992

11.02. Lubliniec
26.05. Sypniewo
28.05. Kołobrzeg – Podczele
6.06. Brochocin
24.06. Białogard
7.07. Chojna
15.07. Świątoszów
29.07. Wilkocin
30.07. Żagań
12.08. Pstrąże
13.08. Przemków
20.08. Wędrzyn
21.08. Rudawica
21.08. Krzywa (Krzyżowa)
25.08. Wschowa

16.09. Szprotawa
13.10. Stargard Szczeciński –
Kłuczewo
14.10. Duninów
15.10. Oława
21.10. Borne Sulinowo
27.10. Szczecinek
21.11. Miłgostowice
18.12. Trzebień

1993

17.03. Brzeg
16.04. Czarna Tarnowska
28.04. Chocianów
12.05. Kęszycza Leśna
20.05. Września
26.05. Nowosolina
15.06. Lubin
16.06. Wrocław
26.06. Wola Kałuska
21.07. Poznań
4.08. Kutno
6.08. Siedlce
13.08. Zimna Woda
27.08. Warszawa – Rembertów
31.08. Raszków
15.09. Legnica
17.09. Czeremcha
17.09. Warszawa
17.09. Zbąszynek

WYSTAWA „ARMIA RADZIECKA Z NAMI OD DZIECKA”

„Armia radziecka z nami od dziecka”

20 ROCZNICA ZAKOŃCZENIA OKUPACJI SOWIECKIEJ W POLSCE.

Obchody pod patronatem Prezydenta Miasta Lubina Pana Roberta Raczyńskiego

Wydawca katalogu:
Ośrodek Kultury „Wzgórze Zamkowe” w Lubinie

Materiały tekstowe:
dr Paweł Piotrowski
dr Marek Zawadka

Materiały zdjęciowe i graficzne:
Archiwum Map Wojskowego Instytutu Geograficznego 1919–1939, Archiwum Akt Nowych w Warszawie, Archiwum Ośrodka Kultury „Wzgórze Zamkowe” w Lubinie, Instytut Pamięci Narodowej, Izabela Jasińska, Bogdan Musiał, Cezary Piotrowski, Agata Bończak, Tomasz Pulwer, Radosław Szewczyk
Tłumaczenie tekstów: Jacek Zając
Skład i Redakcja: Kamila Tworek

Lubin 2013

Wystawa: SOWIECKIE PIEKŁO 1939–1956 „Agresja 17 września 1939, Katyń 1940 i Deportacje 1940–1946” prezentowana w Ośrodku Kultury „Wzgórze Zamkowe” w dniach 22.III–24.IV.2013r.

Koncepcja wystawy: dr Marek Zawadka

Realizacja: Małgorzata Biadala, Agata Bończak, Izabela Jasińska, Karolina Nowak, Ilona Szarek, Kamila Tworek, Józef Chomicki, Halina Tokarczyk, Sobiesław Buchta, Janusz Jasiński (multimedia), Grzegorz Polewczyk, Tomasz Pulwer, Piotr Bieruta, dr Paweł Piotrowski, Marek Szulc, Krystyna Narewska, Mariusz Mazur, Józef Pakiet, Wanda Polewczyk, Janina Serafin, Muzeum Ziemi Ścinawskiej, Wytwórnia Filmów Fabularnych w Łodzi. Wykorzystano egzemplarze czasopisma „Czerwony Sztandar” (Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich).

Wystawa: ARMIA RADZIECKA Z NAMI OD DZIECKA prezentowana w Ośrodku Kultury „Wzgórze Zamkowe” w dniach 23.VIII–28.IX.2013r.

Koncepcja wystawy: dr Marek Zawadka

Realizacja: Małgorzata Biadala, Agata Bończak, Karolina Nowak, Ilona Szarek, Kamila Tworek, Sobiesław Buchta, Andrzej Kobza, Grzegorz Polewczyk, Tomasz Pulwer, Joanna Czyż, Piotr Bieruta, Łukasz Bagiński, Darek Polewczyk, Halina Tokarczyk, Muzeum Broni Witoszów Dolny, TVL Odra, ZHP Lubin.

Cytaty użyte w publikacji pochodzą z materiałów udostępnionych przez Związek Sybiraków – Koło w Lubinie. Za ich udostępnienie serdecznie dziękujemy. Teksty zawarte w katalogu powstały w oparciu o następującą literaturę:

Nina Bystrova, SSSR i formowanie wojenno-blokowego protivostojani-ja w Europie (1945–1955 gg.), Moskwa 2007

red. Piotr Chmielowiec, Okupacja sowiecka ziem polskich 1939–1941, Rzeszów-Warszawa 2005

Dokumenty „Teczka Sustowa”, Warszawa 1993

Vlodymir Feskov, Konstanty Kałasznikov, Wiaczesław Golikov, Soviet-skaja Armia v gody „chłodnoji wojny” (1945–1991, Tomsk 2004

Mirosław Golon, Północna Grupa Armii Radzieckiej w Polsce w latach 1945–1956. Okupant w roli sojusznika, „Czas Nowożytny”, 1999, T. 6

Mirosław Golon, Represja Armii Czerwonej i NKWD wobec polskiej konspiracji niepodległościowej w latach 1945–1946, cz. 1–2, „Czas Nowożytny”, 1996–1997, T. 1–2

Mariusz L. Krogulski, Okupacja w imię sojuszu. Armia Radziecka w Polsce 1944–1956, Warszawa 2000

Mariusz L. Krogulski, Okupacja w imię sojuszu. Armia Radziecka w Polsce 1956–1993, Warszawa 2001

Natalia Lebediewa, 60 lat fałszowania i zatajania historii zbrodni katyńskiej, [w:] Zeszyty Katyńskie (nr 12), Warszawa 2000

Natalia Lebediewa, „Operacyjno-czekistowska obsługa” jeńców wojennych (wrzesień 1939–maj 1940), [w:] Zeszyty Katyńskie (nr 6), Warszawa 1996

Jerzy Łojek, Agresja 17 września 1939, Warszawa 1990

Adam Marcinkowski, Polska w Układzie Warszawskim, Warszawa 1985

Jerzy M. Nowak, Od hegemonii do agonii. Upadek Układu Warszawskiego, polska perspektywa, Warszawa 2011

Organizacja Układu Warszawskiego. Dokumenty 1955–1985, Warszawa 1986

Paweł Piotrowski, Organizacja i dyslokacja Armii Czerwonej/Radzieckiej na terytorium Polski w latach 1944–1993, [w:] W objęciach wielkiego brata. Sowietci w Polsce 1944–1993, red. K. Rokicki, S. Stępień, Warszawa 2009

Paweł Piotrowski, Udział Armii Radzieckiej w stłumieniurywów wolnościowych we Wschodniej Europie” [w:] Powstanie czerwcowe w NRD w 1953 roku na tle innych wystąpień antykomunistycznych w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, red. K. Ruchniewicz, Wrocław 2003

Tadeusz Pióro, Armia ze skazą, Warszawa 1994

Bronisław Potyrała, Północna Grupa Wojska Armii Radzieckiej w Polsce i woj. Legnickim, „Szkice Legnickie” 1996, T. 18

Bronisław Potyrała, Szkurłatowski Zenon, Dowództwo Zachodniego kierunku operacyjnego w Legnicy w strukturze wojskowej ZSRR w latach 1984–19992, „Szkice Legnickie” 1997, T. 19

Pożegnanie z armią. Z generałem Zdzisławem Ostrowskim rozmawia Mieczysław Szczepański, Warszawa 1992

Andrzej Skrzypek, Polska w planach Stalina w latach 1935–1945, [w:] W objęciach wielkiego brata. Sowietci w Polsce 1944–1993, red. K. Rokicki, S. Stępień, Warszawa 2009

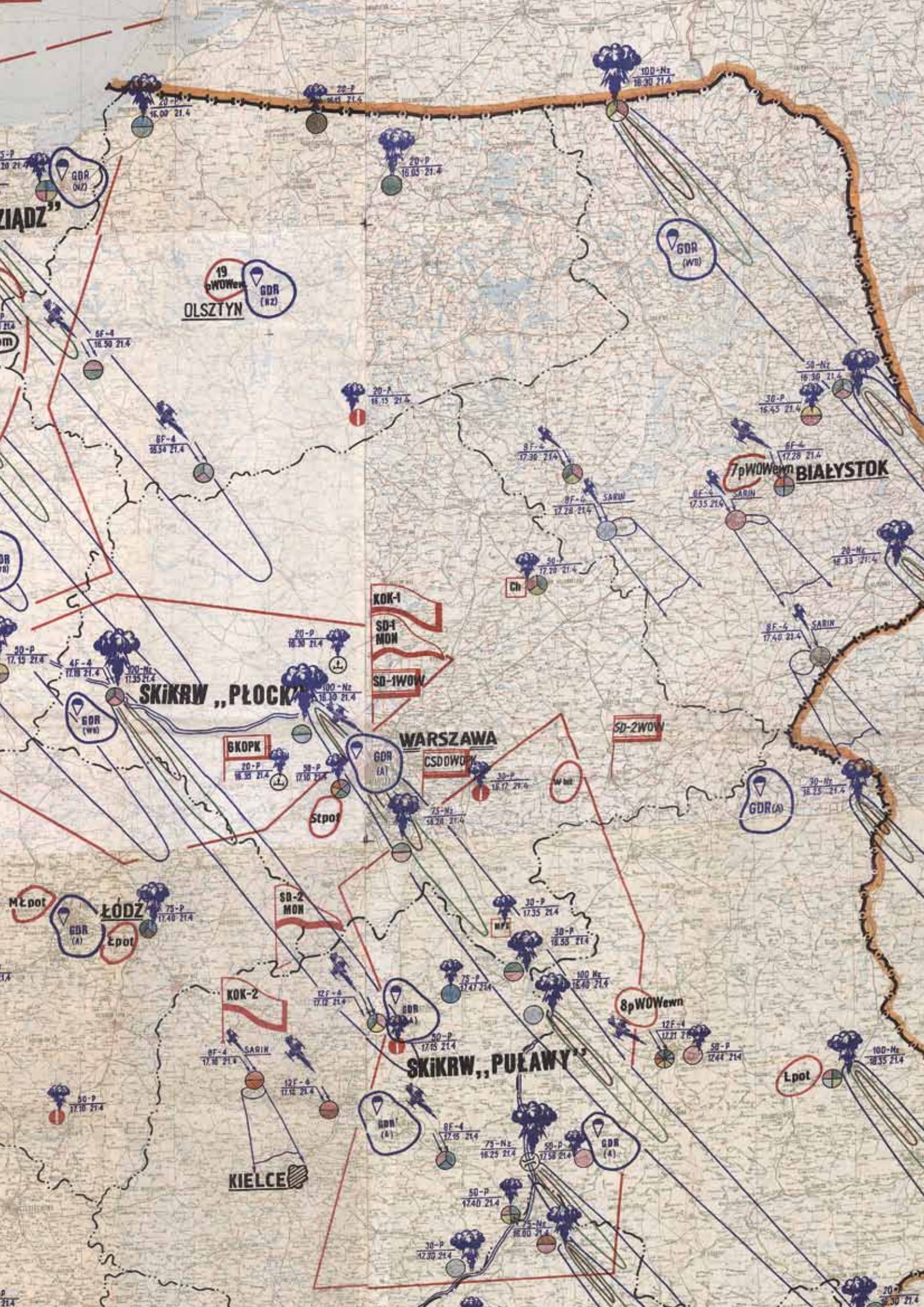
Andrzej Skrzypek, Mechanizmy uzależnienia. Stosunki polsko-radzieckie 1944–1957, Pułtusk 2002

Tajne Dokumenty Biura Politycznego PRL-ZSRR 1956–1970, Londyn 1998

Ryszard Techman, Armia Radziecka w gospodarce morskiej Pomorza Zachodniego w latach 1945–1956, Poznań 2003

САМОХОДНЫЙ ЗЕНИТНЫЙ РАКЕТНЫЙ КОМПЛЕКС 2К11 КРУГ
Кабельная машина ЗИЛ-131

1993

2013

20 ROCZNICA ZAKOŃCZENIA SOWIECKIEJ OKUPACJI W POLSCE